

Rastislav Moravský¹

Původ

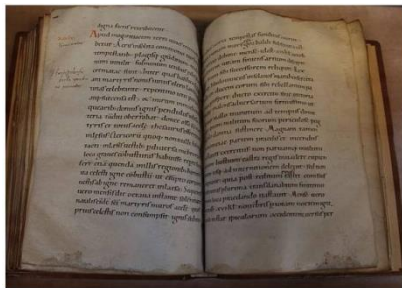
Rastislav pocházel z vládnoucí dynastie Mojmirů. O rodinném postavení Rastislava panuje mnoho hypotéz. Nevylučuje se ani příbuzenství s nitranským knížetem Pribinou a přemyslovským Bořivojem. Faktem však zůstává, že věrohodně písemně potvrzený je jen vztah k prvnímu známému knížeti Moravy – Mojmiru I., jemuž byl Rastislav synovcem. O otcí a přímé linii této osobnosti bohužel nic určitého nevíme.

Jedna z fiktivních podob knížete Rastislava

Vládce Velké Moravy

Rastislav vstupuje na světlo dějin roku 846. Toho roku se údajně východofranský² panovník Ludvík II. Němec vydal na Moravu uklidnit nepokoje a vzpurného Mojmíra I. nahradil jeho synovcem Rastislavem, jenž se mu zavázal poslušností³. O věrohodnosti této zprávy můžeme mít pochyby. Ostatně většina písemných zpráv o Velké Moravě pochází z východofranského (tedy nepřátelského) prostředí a letopisci měli zřejmou tendenci podávat děje v úpravě, která jejich panovníka stavěla do pozitivního světla. Tak či tak se roku 846 Rastislav ujímá vlády a

Fuldské letopisy jsou důležitým primárním pramenem pro poznání dějin Velké Moravy

pokud kdy Ludvíku Němci slíbil poslušnost, rozhodně ji nehodlal dodržet. Rastislav lpěl na svébytném postavení Moravy a odmítal jakékoli podřízení cizímu vlivu. Uvědomil si ctižádost jakou oplývá syn Ludvíka Němce Karloman a navázal s ním politické styky. Rastislav s Karlomanem si pak vzájemně poskytovali vojenskou pomoc a to často i proti silám Ludvíka Němce. Morava se začala stávat silným a respektovaným státem, jehož příslušnost k Východofranské říši přestala mít jakýkoli charakter. Rastislav byl obratný diplomat, Karloman nebyl jediný koho využíval v boji za nezávislost a moravský dvůr se často stával útočištěm nepřátel Ludvíka Němce.

Roku 855 se Ludvík Němec rozhodl Rastislava dovést k poslušnosti silou a na Moravu přitáhl s ohromným vojskem. Rozhodujícím měření sil se Rastislav vyhnul a stěžejní část vojska ukryl ve svém městě, které analýzy popisují, jako „nevýslovná pevnost Rastislavova“, nebo

¹ data narození ani úmrtí nejsou doložitelná

² Tzv. Východofranská říše vznikla roku 843 verdunskou smlouvou, která rozdělila původní Franskou říši na tři údíly. Východní pak obsahovala přibližně dnešní Německo, ale činila si nároky svrchovanosti nad územími východně od ní. Například na Čechy, Moravu a Panonii, čímž se pochopitelně dostávala do sporu s mocenským postavením moravských vládců.

³ Dle Fuldských analýz

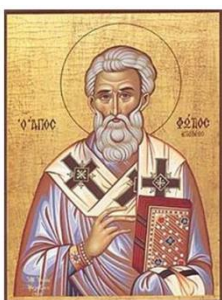
„nedobytné Rastislavovo město“⁴. Ludvík Němec byl donucen k návratu. Moravané pak jeho ustupující vojsko napadali a způsobili mu nemalé ztráty⁵. Pokračovali dokonce i po překročení hraniční řeky Dunaje, kde plenili východofranské vesnice. Tím si Morava eliminovala ztráty způsobené přítomností franských vojsk. Po roce 861 Rastislav vojensky napadl knížete Pribinu⁶, porazil jej a připojil k Moravě některé části Panonského knížectví. Některá území pak sám udělil v léno Pribinovu synovi Kocelovi, jenž se stal jeho vazalem. Pribina v bitvě patrně zahynul. Ani na tento mocenský projev nemohl Ludvík Němec reagovat a nezbylo mu, než jen akceptovat rostoucí vliv Moravy.

Slovákům knížete Pribinu připomíná socha v Nitře.

Moravská mise

Rastislav si nepochybně počínal jako zcela samostatný panovník, jehož cílem bylo vytvoření stabilně silného moravského státu. Jednu z překážek mu činila církev. Kněží na Moravě pocházeli ponejvíc z východofranského prostředí. Krom toho církevně Morava spadala pod jurisdikci pasovského biskupa, který byl pod přímým vlivem (dohledem) Ludvíka Němce. Církev tak Rastislavovi v jeho snahách svazovala ruce. To byl také hlavní důvod, proč moravský kníže vyslal okolo roku 860 poselstvo do Říma s přímou žádostí o zřízení samostatné moravské církve. Papež Mikuláš I. stál před nelehkým úkolem. Získat přízeň silícího panovníka na východě bylo lákavé, ale

Hlavním iniciátorem vyslání Konstantina a Metoděje na Moravu, byl konstantinopolský patriarcha Fotios.

současně si nechtěl rozhněvat Ludvíka Němce, který byl přece jen blíže a na jeho podporu bylo odkázáno mnoho církevních provincií. Mikuláš I. se tedy rozhodl pro diplomaticky vyhýbavou, de-facto odmítavou odpověď. Na základě těchto skutečností Rastislav vyslal své poselstvo do Konstantinopole s dopisem tohoto znění: „Náš lid se odřekl pohanství a drží se křesťanského zákona, ale nemáme takového učitele, který by nám vyložil pravou křesťanskou víru, aby i jiné země, pozorující to, nás napodobily. Tak nám, vladaři, takového biskupa a učitele pošli, neboť od vás se vždy dobrý zákon šíří do všech krajů“⁷. Tamní patriarcha Fotios vycítil příležitost, jak rozšířit sféru vlivu Byzance a současně získat na západě mocného spojence v chystaném konfliktu s Bulhary. Pod jeho taktovkou císař Michal III. vyhověl. Nehodlal sice přímo založit moravský patriarchát, ale věhlasné osobnosti Konstantin a Metoděj měly Moravu k tomuto kroku připravit. Misie soluňských bratrů pak položila základ nejen samostatné moravské církve, ale i slovanské vzdělanosti. Rastislav oba bratry vřele přijal a snažil se jim vytvořit co nejlepší podmínky pro jejich činnost. Samozřejmě na úkor latinského kléru, který se ocital bez podpory a byl přijmán

úkolem. Získat přízeň silícího panovníka na východě bylo lákavé, ale současně si nechtěl rozhněvat Ludvíka Němce, který byl přece jen blíže a na jeho podporu bylo odkázáno mnoho církevních provincií. Mikuláš I. se tedy rozhodl pro diplomaticky vyhýbavou, de-facto odmítavou odpověď. Na základě těchto skutečností Rastislav vyslal své poselstvo do Konstantinopole s dopisem tohoto znění: „Náš lid se odřekl pohanství a drží se křesťanského zákona, ale nemáme takového učitele, který by nám vyložil pravou křesťanskou víru, aby i jiné země, pozorující to, nás napodobily. Tak nám, vladaři, takového biskupa a učitele pošli, neboť od vás se vždy dobrý zákon šíří do všech krajů“⁷. Tamní patriarcha Fotios vycítil příležitost, jak rozšířit sféru vlivu Byzance a současně získat na západě mocného spojence v chystaném konfliktu s Bulhary. Pod jeho taktovkou císař Michal III. vyhověl. Nehodlal sice přímo založit moravský patriarchát, ale věhlasné osobnosti Konstantin a Metoděj měly Moravu k tomuto kroku připravit. Misie soluňských bratrů pak položila základ nejen samostatné moravské církve, ale i slovanské vzdělanosti. Rastislav oba bratry vřele přijal a snažil se jim vytvořit co nejlepší podmínky pro jejich činnost. Samozřejmě na úkor latinského kléru, který se ocital bez podpory a byl přijmán

Idylické zobrazení příchodu Konstantina a Metoděje, namaloval J. Mathöuse.

⁴ Např. Bretaňské a Fuldské anály

⁵ Vojsko tehdejších Moravanů činili zejména pěšáci, jejichž zbraní byly sekery (tzv. bradatice). Kůň a meč byl zpravidla symbolem aristokracie. V pozdějších tradicích jsou záznamy z obav z těchto vojsk i daleko od hranic Moravy.

⁶ Původně nitranský kníže slovanského původu, kterého ještě jako pohana vyhnal z Nitry Mojmir I. a který po přijetí křesťanství dostal od Ludvíka Němce v léno Panonské knížectví (přibližně dnešní Maďarsko).

⁷ dle legendy Život svatého Konstantina

se stále rostoucí záští. Slovanská řeč a vysoký morální kredit byzantských bratrů měla k moravským srdcím mnohem blíže, než latinský jazyk představitelů římské církve, jejichž pravidla a zákony často postrádaly podstatu křesťanské lásky. I z toho důvodu měla i u obyčejných lidí mnohem větší úspěch činnost Soluňanů. Stížnosti odstrkovaných západních kněží pak způsobily, že papež Mikuláš I. povolal bratry k sobě, aby své učení obhájili. Současně Ludvík Němec vojensky napadl Moravu. Rastislav byl obklíčen na hradě jménem Dovina⁸, kde kapituloval a byl donucen přijmout navrácení latinských kněží. Nic méně roku 867 papež Hadrián II. oficiálně schválil slovanské bohoslužebné texty a tak Metodějova činnost mohla pokračovat i nadále. Jeho mladší bratr Konstantin v Římě téhož roku nalezl smrt.

Konec vlády

Nastala poslední etapa Rastislavovy vlády, která se nesla ve znamení vojenských sporů s Ludvíkem Němcem i politických střetů s latiníky, kteří těžce nesli Metodějovu působnost. Rastislav se otevřeně stavěl za Metoděje, který mu byl oporou v jeho úsilí o získání moravské církevní samosprávy. K mezinárodním potížím se však přidaly problémy domácí. Synovec Svatopluk, který tehdy ovládal Nitransko⁹ nelibě nesl své podřízené postavení a krom toho i nesouhlasil s politikou svého strýce. Měl své plány i ambice a byl přesvědčen, že Morava potřebuje oddych, aby nabrala sílu. Svatopluk chtěl učinit to, čemu se Rastislav vzdíral celý svůj život, sklonit se před Ludvíkem Němcem. Nikoli upřímně, ale pro získání času a prostoru v budoucí expanzivní politice. Byla jen otázka času, kdy napětí mezi oběma vládci doroste do neúnosné meze. Roku 869 se Ludvík Němec opět pokusil vzít ztečí Rastislavovo město a opět neuspěl. Ale tento akt se stal zřejmě poslední kapkou do poháru sváru mezi Rastislavem a Svatoplukem. Země trpěla pod franskými útoky a ochrana stěžejního vojska za hradbami „nedobytného“ města byla slabou náplastí za útrapy, které Moravané museli snášet. Panuje legenda, že Rastislav se chtěl Svatopluka zbavit a lstí jej na honu zajmout. Ten se však o plánu dozvěděl, předešel jej a nakonec i vydal Ludvíku Němci, kterému se sám zavázal poslušností. Rastislav pak byl v Řezně¹⁰ souzen jako zrádce a nakonec byl oslepen a uvržen do neznámého kláštera. Tím končí stopy Rastislava, který se nesmazatelně zapsal do dějin Moravy.

**Ikona svatého Rastislava
Moravského**

Právě Rastislav položil základy k mocenskému vzestupu a učinil z Moravy neodmyslitelnou součást mapy Evropy. Díky jeho výzvě přišly na Moravu takové osobnosti jako Konstantin a Metoděj a s jeho podporou zde solunští bratři mohli uskutečnit své nesmrtelné dílo. I proto jej pravoslavná církev svatořečila a učinila z 28. října významný den Moravy. Rastislav je bezpochyby osobnost, která si v dějinách naší země zaslouží pozornost.

⁸ Pravděpodobně Děvín u Bratislavy

⁹ Od roku 833 součást moravského státu

¹⁰ Město Regensburg – dnešní Bavorsko.

Zajímavosti

„Nevýslovná pevnost Rastislavova“ není přesně doložitelné místo, ani není zřejmé, zda se jedná o „hlavní město“ Moravy - bájný Velehrad. Na základě archeologických výzkumů Prof. PhDr. Viléma Hrubého, DrSc., Prof. PhDr. Josefa Poulíka, DrSc. a Prof. PhDr. Lud'ka Galušky, CSc., se jeví pravděpodobné, že vzhledem k strategicky výhodné poloze¹¹ se místo vztahuje k Mikulčickému nalezišti. Naopak Velehrad se pak přisuzuje spíše ke Starému Městu u Uherského Hradiště a jeho okolí¹².

Sady u Uherského Hradiště, tzv. metropolitní vrch. Základy sakrálního komplexu, jenž je jedním z možných metropolitních chrámů Velké Moravy.

Archeologické zastoupení Velké Moravy je vskutku obdivuhodné. Od 50. let minulého století probíhají kontinuální výzkumy, které definitivně vyvrátily představy o zaostalosti původních Moravanů. Řemeslné výrobky, zděné stavby atd. zdaleka nekorespondují jen s vlivem Byzance, ale prokazují kontakty Moravy s širokým spektrem kultur i vytvoření vyspělé svébytné kultury. Je tedy prokazatelné, že Rastislav stál v čele státu s významnými obchodními a kulturními kontakty.

Ukázka velkomoravského umění.

Prameny a literatura:

- Magna Moraviae fontes historici, Prameny I, Brno 2008.
- Dekan, J., Velká Morava – Doba a umění, Bratislava 1979.
- Havlík, L. E., Velká Morava a středoevropští Slované, Praha 1964.
- Havlík, L. E., Kronika Velké Moravy, Brno 1987.
- Válka, J., Dějiny Moravy I., Brno 1992.
- Galuska, L., Velká Morava, Brno 1991.

Pro MNO vypracoval Bc. Jaroslav Svozil.

V Postřelmově 14. 10. 2012

¹¹ Předpokládá se, že centrální část Mikulčického hradiště byla v 9. století obklopena rameny řeky Moravy, což z místa činilo snadno ubránitelnou pozici.

¹² Luděk Galuška vyslovil domněnku, že původní centrum Velké Moravy bylo v Mikulčicích, kde je archeologicky doložitelné průběžné osídlení již z před-velkomoravského období. Vlivem válečných konfliktů s jižním sousedem se pak zřejmě centrum z bezpečnostních důvodů přesunulo severněji, do míst současného Starého Města u Uherského Hradiště a okolí.